

DE NOORMANNEN

Een vrije vertaling van een tekst uit een schrift van Carolus Waelbers (schrift nr 9)

Onder Lodewijk, koning van de Saksen, begonnen in onze contreien van Masau en Lohegau, de invallen van de barbaren uit het Noorden, beter bekend als de Noormannen of Nort-Mans, in de Frankische taal van die tijd.

Deze piraten, die bekend staan om hun onvoorstelbare moed en hun verschrikkelijke wreedheid, drongen langs de Maas het binnenland in, plunderden de oevers en vestigden zich uiteindelijk, in November 881, op een versterkte plaats die bekend staat als Hasloa, Haslon, Haslou of Escolum, heden-ten-dage Elsloo genaamd, in het land van Valkenburg. Zij stonden onder het gezag van twee van hun koningen, Godfried (Godefroi) en Siegfried (Sigefroi), die een grote schare aanvoerden van vechtjassen te voet en te paard.

Meteen begonnen ze de hele omgeving van hun kamp verder te plunderen en zo werden de steden Maastricht en Tongeren te vuur en te zwaard aangepakt. Ook het kasteel van Meerssen werd veroverd en platgebrand, evenals Valkenburg.

Niet veel later trokken de piraten verder stroomopwaarts richting Lohegau, waar evenmin een villa of verblijfplaats werd gespaard: Herstal, Jupille, Luik, Neufchateau en Theux werden met de grond gelijk gemaakt. De kloosters werden in brand gestoken en de bevolking vluchtte in doodsangst de uitgestrekte bossen van de Ardennen in.

De Noormannen trokken daarop op plundertocht naar het Ripuarische gebied tussen Maas en Rijn, waar zij ook alles en iedereen op hun weg plunderden, platbrandden en vermoordden. Steden zoals Keulen en Bonn, maar ook het kasteel van Zulpich, Juliers en Neuss gingen in vlammen op. Het paleis van Aken werd vernield en de keizerlijke kapel van Karel de Grote werd in gebruik genomen als paardenstal. De kloosters van Corneli-Munster, Malmedy en van Stavelot ondergingen hetzelfde lot.

Overladen met een rijke buit keerden de plundersaars terug naar hun kamp, nadat ze zowat de hele streek hadden vernield en ontelbare inwoners hadden vermoord. Uiteindelijk sloot Sigehard – de waarschijnlijke broer van Reinhard (of Raginer) van Henegouwen – zich samen met zijn strijdmakers aan bij het leger van Lodewijk van Saksen. Die trok het jaar daarop ten strijde tegen de indringers. De voortijdige dood echter van de koning, op 20 januari 882, bracht grote verwarring in de legereenheden. De jonge verdediger van Lohegau had nochtans gezworen het leed van zijn streek te wreken. Hij sloot zich aan bij het leger van Karel de Dikke (Karel III, koning van Oost-Francië, °839-†888) die van Italië was gekomen en tot koning van Lotharingen werd uitgeroepen.

Het leger van de Lotharingers, versterkt met een grote legereenheid van de Saksen, trok daarna op langs Sankt-Vith naar Maastricht en kwam aan het kamp van Elsloo aan in juli 884. De koning zelf leidde de belegering en stond op het punt dit in te nemen. Op dat ogenblik echter overtuigden Luitward, bisschop van Verceilles, en graaf Wiebert de keizer een vernederend vredesakkoord te sluiten waaraan het leger zich moest houden. Het duurde niet lang dat Karel de Dikke de gevolgen van zijn dubbelspel zou oogsten. Een nieuwe ontorende vrede met de Noormannen werd door hem gesloten in de herfst van 886, op het ogenblik dat die Parijs belegerden. Die vrede bracht hem helemaal in diskrediet. Hij werd van de Duitse troon gestoten en de voormannen van het rijk kozen voor Arnulf, hertog van Karinthië (Oost-Francië, °845-†899), natuurlijke zoon en erfgenaam van Carloman, koning van Beieren, op 11 november 887.

Opnieuw kon Sigehard hopen op wraak tegen de Noormannen. Het leger van Arnulf, waarin hij meestreed, behaalde een eerste overwinning op de Noormannen. Nadat deze plundersaars tot

tweemaal toe verslagen waren in Groot-Brittannië, vielen zij opnieuw Lotharingen binnen via de Maas en maakten de streek onveilig via strooptochten vanuit hun kamp dat ze er hadden ingericht. Daarop beval Arnulf een leger op te stellen om hen te beletten de Maas over te steken. Het was ongeveer in de omgeving van Maastricht dat ze verzameling moesten blazen. Maar terwijl de troepen samentrokken, nadat ze doorheen Lohegau hadden moeten trekken, staken de Noormannen de Maas over in Luik en gingen ze zich opstellen in de bossen rond Aken. Op hun weg door de hogergelegen gebieden van Lohegau regen ze genadeloos allen die ze ontmoeten, aan de punt van hun zwaard. Ze maakten zich meester van alle levensmiddelen die naar het koninklijke leger werden gebracht. Op het ogenblik dat de leiders de troepenbewegingen van de vijand vernamen, besloten zij samen 12 mannen van elke leenheer aan te duiden om de positie van het vijandelijk leger te gaan verkennen. Die vertrokken vanop de hoogte van Margraten en daalden af in het Geuldal, vlak bij de Geul, (*Galoppe* in het Frans), toen zij plots op een handvol Noorse ruiters stootten.

Ogenblikkelijk zette de legereenheid, tegen de bevelen van hun leiders in, de achtervolging in tot in Vijlen, waar zich troepen voetvolk van de Noormannen bevonden. Deze laatsten hielden de rangen gesloten en vingen de eersten vrij gemakkelijk op. Het gevecht was hevig, zeker toen andere eenheden zich in de strijd wierpen. Toen echter de ruitery van de Noormannen uit het Vijlerbosch opdook, stond de overwinning van de Noormannen vast: de legereenheid van de koning sloeg op de vlucht en moest noodgedwongen een groot aantal gesneuvelden op het slagveld achterlaten. Nadat de Noormannen hun gevangenen genadeloos hadden omgebracht, plunderden zij het koninklijke kamp en brachten zij hun buit naar hun boten. Het gevecht op 26 juni 891, bleek zich te hebben afgespeeld in Mechelen aan de Geul.

In een legende uit deze regio werd verteld dat de Noormannen in deze slag tekeer waren gegaan als bezetenen. 'Torbite', verbeterd toterdood, klonk hun strijdkreet en ze drongen door vanaf het Elzenerbosch met een onvoorstelbare ontstuimigheid. Zij richtten in de rangen van de Franken een zodanig bloedbad aan dat de plek vanaf dat ogenblik met 'Hel' werd aangeduid.

Giselbert, vermeld in een acte van 884 van Karel de Dicke en waarvan ook sprake is in twee akten, gedateerd: Frankfort 6 september 885. Daarin schenkt Karel, op voorspraak van de erg bekende graaf Giselbert, aan Théodon, zijn leenman, goederen in Oneux (Condroz) alsook de gemeenten in het bos van Hulsina. Die Giselbert was ondertussen met zijn trouwste manschappen in de villa 'Furonis' gebleven.

Die koninklijke verblijfplaats, die gespaard was gebleven voor de Noormannen, misschien wel omwille van een pact eertijds gesloten met Raginer, graaf van Henegouwen, zou de volgende prooi worden van de Scandinavische gieren. Nadat ze het kamp van Margraten hadden geplunderd, achtervolgden de Noormannen de vluchtelingen en botsten zo eerder toevallig op de villa van Voeren.

Giselbert, verzwakt door ouderdom, bood hun alles aan wat ze maar wilden maar bad hun zijn voorvaderlijk erfgoed te sparen.

Alles wat maar enigszins waarde had werd daarop in zakken gestopt en weggedragen door slaven. Noch leeftijd, noch geslacht kon de barbaren tegenhouden: de vrouwen werden verkracht en het gebedshuis ontheilgd. Bij het zien van deze heiligschennis en wreedheden kon de oude rank zich niet meer beheersen en bad tot de hemel om wraak tegen deze barbaren: 'Vervloekt zijt gij verworpingen van de hel', schreeuwde hij hen toe met al zijn kracht. Maar de onverbiddelijke Noor Sigefroi liet hem vastnagelen op de grote tafel en het hele meubilair, alle tafels en stoelen werden verbrijzeld. Terwijl de enen takkenbossen en bussels stro aansleepten, staken anderen alles in brand. Doorheen de vlammen kon men de oude martelaar, de graaf van Lohegau nog horen roepen: 'Wraak, mijn zonen, wraak! Wraak!' 'Ende graf Hysalbert wird doe durg die Nort-Mans ope desch ernailt ende

beiden in sinne huise bernt' – zo werd graaf Giselbert op de grote tafel vastgespijkerd door de Noormannen en levend verbrand in zijn woning. Dat vertelt ons het handschrift van de heer Walpot.

De villa van Furen werd volledig vernield en bewaart in zijn puin de assen van zijn heer. De kapel onderging hetzelfde lot. Ceyssens vertelt in zijn *Pays de Dalhem*, pagina.2, dat de Karolingische koningshoeve van Voeren verwoest werd in dezelfde tijd dat onze streek werd geplunderd door de Noormannen. H. Delvaux schrijft in *Découverte du Steenbosch*, pagina 13: 'De gebouwen van Furonis of van Steenbosch werden, zoals de vele bureu, het voorwerp van de eerste verwoestingen van de Noormannen, die van een dergelijke aard waren, dat ze bijna niets gans achterlieten.' En op pagina 16 lezen we: 'De verwoesting van het paleis van Voeren door de Noormannen heeft eveneens de koninklijke kapel getroffen'. Enkele bedienden die bij hun heer waren gebleven werden als gijzelaars meegenomen en later uitgewisseld tegen gevangen genomen Noormannen. De dragers werden bij hun aankomst in het kamp van Hasloo meteen afgemaakt.

Ook in de omgeving van Noorbeek blijft de legende over de slag van Mechelen levendig bewaard tot op de dag van vandaag. Er wordt verhaald dat een afdeling van de Noorse ruitelij, die een omsingelingsbeweging had uitgevoerd over de Eperhei en Schilberg, met de bedoeling alles wat uit het kamp van Margraten door vluchtenden werd weggesleept te onderscheppen, zodanig veel tegenstand ondervond dat zij hun achtervolging moesten staken. Die transporten stonden onder de bescherming van Sigehard. Die had boeren uit de Lohegau samengetrommeld en voorzag op die manier een groot stuk van het koninklijke leger van manschappen. Gebruik makend van de totale verwarring die hij had gesticht onder de Noorse ruiters, slaagde Sigehard erin alle karren snel te laten vertrekken over de wegen van Terlinden, Bergenhuyzen, Banholt en Herckenrade. Zo trachtte hij zo snel mogelijk het hartje van de Lohegau te bereiken en daar het transport te laten verdwijnen. Hijzelf en zijn wapenbroeders trokken naar de hoogten van Schey. Daar slaagden zij erin met een bijna onmogelijke weerstand de vijandelijke ruiters uit elkaar te drijven. Vandaar komt, zegt men, de naam Schey. Dat wil eigenlijk zeggen: gescheiden. De zware verliezen die de legereenheid van de Normandiërs stiekem leden, zorgde ervoor dat het hen onmogelijk werd gemaakt verder door te stoten. Zij zagen in dat hun poging om door te dringen naar de vallei van Noorbeek was afgeblokt en ze keerden terug om via Hoogcrutz aan te sluiten bij hun leger. In dit feit wordt weer een verklaring gezien van de naam *Nordebaye*: door dit opmerkelijk wapenfeit werden de Noormannen tot stilstand gebracht in hun opmars, met andere woorden: een 'barrière van de Noormannen'.

C. Waelbers schrijft verder dat hij de naam Noorbeek overal in een veelvoud van vormen was tegengekomen: Nortbecke, Norbrig, Norbrich, Norbroich, Norbec, Norbeek, Norbeck, Norbeke, Noirbrich, Noorbeek, Noorbeke enz. Door de Walen, die van Frankische origine zijn, werd altijd de naam *Nordebaye* of nog meer bepaald *Nordebaille* gebruikt. De inwoners zelf en mensen uit de onmiddellijke omgeving bezigden de naam *Norbrich*. Zij spreken namelijk met een tongval die naar het oud-Duits verwijst. Waelbers gelooft dat het tweede woorddeel van de naam *Noorbeek*, waarmee deze samenstelling is opgebouwd, van een veel jongere datum is dan *brich* en dan *baye*. Dat zijn oudere vormen, die bijgevolg eerder in aanmerking moeten worden genomen om de herkomst van het woord te verklaren.

Daarbij komt dat er door Noorbeek eigenlijk geen beek loopt . Er is de kleine Sint-Brigidabron die de oorsprong is van een weinig belangrijk watertje dat op de kadasterplannen staat ingeschreven als *Langwater*. Dat water wordt normaal met de Dietse naam *Brook* aangeduid, een woord dat ook terugkomt in de plaatsnaam *Altembrook*. De naam van *Norbrich*, buur van *Schilbrig*, *Snausbrig*, *Gibrig* en andere plaatsnamen, wordt medebepaald door het dialectwoord dat *berg* betekent. Maar dat woord heeft ook nog een andere betekenis, namelijk verschansing of verdediging. Zo komen we terug

op de historische kern van de legende die ons vertelt dat in Nordebaye of Noorbrich de Noormannen een halt werd toegeroepen door een of andere weerstand.

In het Middelnederlands (Diets) vinden we terug: bailge, bailje, balgie, Baillie, baille... afgeleid van het Latijns woord ballium, omheining, grens. (Zie Vanderkindere II – 104.)

Toen koning Arnulf van Karinthië, die in een hevige confrontatie verwickeld was met Slavische stammen in de uiterste uithoek van Beieren, het nieuws van de nederlaag van de zijnen hoorde en op de hoogte werd gebracht van de wreedheden begaan door de Noormannen, barstte hij in woede uit tegen zijn vijanden. Hij verzamelde een leger in de oostelijke vorstendommen en trok zelf aan het hoofd ervan op tegen de Noormannen. Na enige tijd trok hij de Rijn over en sloeg zijn kamp op dicht bij de oevers van de Maas, op het oude slagveld van Voeren. (zie: *Faits et Gestes de Louis le Pieux* door Erhold le Noir, in *guizot t IV*, p. 338)

Het aanzien van de puinhopen van ruïnes in dat eens zo mooie land, wakkerde de wraaklust van hemzelf en zijn krijgers nog extra aan. Na enige dagen van rust stak zijn leger de Maas over in de richting van Leuven waar de Noorse plundersers zich hadden teruggetrokken tot tegen de Dijle. Hun herhaalde strijdkreet 'Gueule, Gueule' gaf uiting aan de verbetenheid waarmee zij het leger trachtten te beledigen. Dat leger zou echter snel bewijzen dat het de overwinning wist te behalen.

Toen zij tot de vaststelling kwamen dat zij te paard niet uit de voeten konden omwille van de drassige toestand van de ondergrond, volgden de ruiters het voorbeeld van hun koning en stegen ze af. Zo stortten ze zich op de verschansing van de vijand en doorbraken die in één beweging. Sigehard (graaf van Henegau en Lohegau) en zijn wapenbroeders hadden gezworen zich te wreken of te sterven. Zij gooiden zich als wilde beesten in het midden van de vijandelijke rangen en forceerden zich een doorgang in de richting van de moordenaar van de oude Giselbert.

'Begin al maar te beven Sigefroi want uw uur heeft geslagen.' Toen Sigehard hem uiteindelijk in de gaten kreeg, stortte hij zich temidden van een haag van speren en zo bereikte hij Giselbert. Met een enorme slag van zijn zwaard sloeg hij hem daarop het hoofd af tot aan zijn schouders. Vanaf dat ogenblik werd het een pure slachterij. Zij die nog konden ontsnappen aan het zwaard, werden in de rivier gedreven, waar ze schandelijk omkwamen. Deze overwinning vond plaats in oktober 891. Vanaf dat ogenblik was er geen Noorman meer te bespeuren in Lohegau.

Arnulf van Karinthië deed afstand van de Lotharingse troon om in 896 keizer te worden gekroond. Onder zijn zoon en opvolger Swentibold (of Sanderboud) werd het hele koninkrijk ondersteboven geïd.

Na de dood van keizer Arnulf, in 899, werd Lodewijk het Kind, de enige wettelijke erfgenaam, door de belangrijkste heren van het rijk op de troon gezet (op 4 februari 900 in de Palts Forchheim). De nieuwe keizer was op dat ogenblik nauwelijks zeven jaar oud.

Swentibold, koning van Lotharingen (onechte zoon van Arnulf), nam daarop de wapens op tegen zijn tegenstanders. Hij trok te vuur en te zwaard doorheen de hele streek ten oosten van de Maas, plunderde, vernielde en stak in brand alles op zijn weg, puur en alleen om de medestanders van zijn jonge halfbroer angst aan te jagen. Op deze plundertocht werd hij verrast door de graven Etienne, Gérard en Madfried, die hem deden omkomen op 13 augustus 900, in een gevecht dat zich afspeelde vlakbij Susteren aan de Maas. Hij werd daar ter plaatse in de abdij begraven.

Zolang hun koning minderjarig was, werd het bestuur van Lotharingen waargenomen door belangrijke heren.